

Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity

Katedra pedagogiky a psychologie

studium učitelství pro mateřské školy
kombinovaná forma studia

Volný čas v předškolním věku

Bakalářská práce

autor práce: Lenka Vocílková

vedoucí práce: Mgr. Eva Svobodová

České Budějovice 2011

Anotace:

Tématem práce je volný čas dětí předškolního věku. Práce se zabývá specifiky vývojového období předškolního věku, zvláště pak aktivitami dětí ve volném čase. Upozorňuje na nedostatečně nebo jednostranně podnětné prostředí pro vývoj dítěte a na současná rizika rodinné výchovy.

Klíčová slova:

Volný čas, rodina, výchova, vývoj, dítě předškolního věku, hra, komunikace, aktivity, rizika.

Abstract:

This thesis is free time of children of preschool age. The work deals with the specifics of the development of preschool age, children's activities, especially in their leisure. It notes the under or unilaterally stimulating environment for child development and the current risk of family education.

Key words:

Leisure, spare time, family, education, development, preschool age, game, communications, activities and risks.

Prohlašuji, že jsem tuto seminární práci vypracoval/a samostatně pouze s použitím uvedených pramenů a uvedené literatury.

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Sezimově Ústí dne 24. března 2011

.....

Lenka Vocílková

Poděkování:

Děkuji především Mgr. Evě Svobodové za rady a podporu při vedení bakalářské práce. Dále pak děkuji rodičům a dětem za trpělivost při odpovídání na otázky mého výzkumu. A v neposlední řadě své rodině za podporu při studiu.

.....
Lenka Vocílková

Motto:

Výchova znamená investovat bez ohledu na cíl a přínos. Je to láska bez podmínek. Znamená to, že jsme plně k dispozici, aniž bychom se vzdali sebe. Výchova znamená respektovat odlišnou cestu dítěte, ale zahrnuje také to, že start na tuto cestu pojistíme vlastním příkladem.

J. Prekopová, Ch. Schweizerová

OBSAH :

1	Úvod	9
2	Teoretická část	11
2.1	Dítě předškolního věku	11
2.1.1	Období předškolního věku	11
2.1.2	Potřeby předškolního dítěte	12
2.2	Rodina	13
2.2.1	Význam rodiny	14
2.2.2	Funkce rodiny	14
2.2.3	Funkčnost rodiny	15
2.2.4	Rodinné prostředí versus mateřská škola	15
2.2.5	Rodiče	16
2.2.6	Citová nádrž	17
2.2.7	Rozvoj vztahů	18
2.3	Volný čas	18
2.3.1	Pohledy na volný čas	19
2.3.2	Volný čas a životní styl	20
2.3.3	Rodina a volný čas	20
2.3.4	Čas na povídání s dětmi	21
2.3.5	Aktivní naslouchání, komunikace	21
2.3.6	Rodinné hraní	22
2.3.7	Dítě a hračka	23
2.3.8	Dítě a příroda	24
2.3.9	Dítě a média	24
3	Praktická část	26
3.1	Stanovení výzkumného problému	26
3.1.1	Formulace výzkumných předpokladů	26
3.1.2	Popis výzkumného vzorku	26
3.1.3	Popis metod výzkumu	27
3.2	Vyhodnocení	28
3.2.1	Vyhodnocení dotazníků	28
3.2.2	Rozhovory s dětmi	38

3.2.3	Vyhodnocení rozhovorů	47
3.2.4	Vyhodnocení výzkumných předpokladů	48
4	Závěr	49
	Seznam použité literatury	51
	Seznam příloh	53

1 Úvod

Volný čas je v dnešní uspěchané době pro mnohé lidi vzácností a darem. Již od útlého věku se děti učí vše stihnout. Ráno do školky, školy, rychle převléknout, odpoledne stihnout včas dorazit na kroužek, někdy i více kroužků, a zase zpátky domů. Pro rodiče nastává chvilka klidu na přípravu večere nebo relaxaci a uvítají, že potomek odejde do vedlejšího pokoje a pustí si televizi, nebo zapne počítač.

Přestože na úrovni škol všech stupňů dochází k zásadním změnám a každé dítě je posuzováno jako jedinec se specifickými potřebami, mnohdy ze strany rodičů je vytvářen tlak na děti, aby toho zvládly a stihli co nejvíce. Rodiče však zapomínají na to nejdůležitější, najít si chvilku pro své dítě a výchovně zhodnocovat volný čas. Myslí se tím veškeré působení v časovém prostoru, výchovu prostřednictvím aktivit jako je utváření individuálních rysů nebo působení mezi vrstevníky. Děti se potřebují učit, jak efektivně nakládat se svým volným časem, ale také vybírat vhodné aktivity. Pokud se dítě od ranného dětství naučí aktivně trávit volný čas, relaxovat a správně hospodařit se svým volným časem předpokládá se, že s ním bude umět nakládat i v dospělosti.

Poslední dobou se rozmohlo provozování zájmových kroužků právě pro předškolní děti. Jedním z cílů této práce je zjistit, do jaké míry dávají rodiče přednost organizovanému trávení volného času svých dětí před vlastním výchovným působením. V praxi se setkávám s maminkami, které převáží své ratolesti z jednoho kroužku do druhého a samy často uhoněně tvrdí, že nic nestíhají. Role rodičů je v této fázi života nezastupitelná, neboť rodina je prvním prostředím, které pro volný čas dětí vytváří podmínky.

Touto prací chci zdůraznit a vysvětlit důležitost výchovy k volnému času již v předškolním věku. Dětství má svá specifika a je nejpodstatnějším obdobím pro utváření návyků dítěte, které většinou přetrvávají po zbytek života.

Cílem mé práce je zmapování způsobů trávení volného času dětí předškolního věku, tedy času tráveného mimo pobyt v mateřské škole.

Teoretická část bakalářské práce je založena na poznatcích ze studia literatury zaměřené na předškolní věk dětí, na význam rodiny pro osobnost dítěte a na volný čas a jeho vyplnění.

V praktické části chci ověřit jakým způsobem se podílí na rozvoji svých dětí rodina, zda upřednostňuje vlastní působení nebo spíše vyhledává možnosti poskytované zájmovými kroužky, sportovními oddíly, apod.

Přínosem této práce by mělo být objasnění specifik tohoto vývojového období a upozornit na úskalí, která mohou nastat při výchově ve špatném rodinném prostředí a nedostatku času věnovaného dětem.

2 Teoretická část

2.1 Dítě předškolního věku

Období předškolního věku je obdobím, kdy se kladou základy socializace, tj. začlenění člověka do společnosti. Je to období dravé zvědavosti, kdy se vytváří obraz o světě, první světonázor, počínaje otázkami o vzniku a smyslu světa a konče nejsoukromější sférou vlastního těla: je to věk tisícínásobného „proč“?“. (Říčan, P., Cesta životem. Praha: Panorama, 1990. str.131).

2.1.1 Období předškolního věku

Toto období je zakončením etapy raného dětství. Pokračuje zrání centrální nervové soustavy, což se promítá do větší výkonnosti tělesných a psychických funkcí. V tomto období vývoje se rozvíjí hrubá a zdokonaluje se jemná motorika. Dítě vyspívá po všech stránkách. Tělesné, pohybové, intelektové, citové, ale i společenské. Je velice aktivní, většinu podnětů si opatří samo vlastním úsilím podle svého zájmu.

V předškolním věku dítě přijímá kulturní návyky své společnosti. Osvojuje si poměrně lehce hygienické, pracovní a společenské návyky prostředí, ve kterém vyrůstá. Učí se používat nástroje, například příbor, tužku a papír, nůžky, ale také třeba kladívko a hřebíky, učí se řezat nožem, bere do ruky jehlu, vařečku, ovládá kartáček na zuby. Rádo pracuje s materiály, vyrábí, tvoří. Velice rychle se naučí používat ovladač televize nebo mobilní telefon. Rozvíjí se zrakové a sluchové vnímání. Dítě se nezajímá jenom o celé věci a jejich funkce, ale i o to, co je uvnitř a proč se to děje. Rozkládání a skládání stavebnic přispívá ke cvičení procesu analýzy celku v části a syntézy částí v celek, což je průprava pro čtení.

Svět malého předškoláka je kouzelný. V tomto období života zatím neplatí zákony logiky a tak je svět kolem plný kouzel, fantazie a představ vlastních právě jen a jen tomuto věku. (Matějček, Z., Rodiče a děti. Praha: AVICENUM, 1986. str. 123)

V tomto věku dítě potřebuje maximální zázemí pro rozvíjení sama sebe. Zhruba ve věku tří let vstupuje do života dítěte mateřská škola, která je seznamuje s novým společenstvím, než na jaké bylo dosud zvyklé. Rodina má ale nezastupitelnou roli

v utváření zázemí pro rozvoj dítěte. Tímto je míněno aktivní naslouchání, společně trávený volný čas vycházkami, hrou a trpělivým odpovídáním na neustálé otázky. Proto je aktivní naslouchání a aktivně vyplněný volný čas jednou z nejdůležitějších součástí výchovy. Výzkumy dokazují, že děti vyrůstající v podnětném prostředí mají mnohem lepší psychickou výbavu pro další život.

Charakteristikou předškolního věku, jak uvádí Zdeněk Matějček, je období pohádek. Třeba i strašidelných, ale s pocitem bezpečí v mámině nebo tátově náručí. Prožívat strach s dokonalým vnějším zabezpečením má z hlediska vývoje osobnosti pozitivní přínos. V současné době vznikají úžasné filmy pro děti s dokonalou animací, při kterých děti bez pohnutí, s pusou otevřenou, sledují děj. Ale pokud dítě takový film sleduje, je přítomnost rodiče, který vysvětlí, čemu dítě nerozumí, pomůže překonat chvilku strachu, nezbytně nutná.

2.1.2 Potřeby předškolního dítěte

Marek Herman ve své knize Najděte si svého manžana objasňuje základní potřebu člověka, potřebu bezpečí a lásky. V základní rovině se každý člověk potřebuje cítit neohrožený a potřebuje být milován. V dospělosti se pak tato potřeba přeměňuje v touhu být uznáván. Potřebu bezpečí a lásky Herman rozděluje do třech základních rovin.

První rovina je hlad po potravě. Základní starostí člověka je zajistit si dostatek potravy a aby nikdo neohrožoval jeho život. Toto je dané vývojem člověka jako živočišného druhu. Mnoho lidí si myslí, že jídlo a pití jsou nejdůležitější věci na světě. Proto také můžeme kolem sebe vidět mnoho obézních lidí. Hlad po potravě je důležitý z hlediska přežití, ale věnovat mu většinu energie by bylo škoda.

Druhou rovinou je hlad po struktuře. Člověk ke svému životu potřebuje vědět co je teď, co bude potom a jak dlouho to bude trvat. Proto každý den řešíme, jak si zorganizovat čas. Abychom byli v psychické pohodě, potřebujeme vědět, co nás během dne čeká. Platí to také pro vzdálenější budoucnost. Bez takzvané otevřené budoucnosti se člověk cítí ohrožen. Každý člověk potřebuje být přesvědčený, že to co dělá, má nějaký hlubší význam a smysl.

Třetí rovinou je hlad po podnětech. Aby se člověk mohl zdravě vyvíjet, potřebuje správné a dostatečné podněty. Nejcitlivější na podněty je dítě v období do šesti let. Nejdůležitějším podnětem, který ke svému životu potřebuje, je láskyplná péče matky.

Malé dítě potřebuje něhu a pohlazení, potřebuje blízkost člověka, na kterého se může spolehnout. Základním podnětem, který nás provází celý život, je vztah mezi matkou a dítětem do šesti let. Je to vazba, která určuje všechno podstatné v našem životě. Herman uvádí, že právě v tomto období je potřeba vytvořit důvěrný vztah, který napomáhá uspokojit hlad po podnětech.

2.2 Rodina

Rodina je nevýznamnější sociální skupinou, která zásadním způsobem ovlivňuje psychický vývoj dítěte. (Wágnerová, M., Vývojová psychologie I.: Dětství a dospívání Praha : Karolinum, 2008 str. 18.)

Rodina je nejdůležitější součástí společenské struktury, která provází člověka nebo se ho nějak dotýká ve všech fázích života. Je to malá primární společenská skupina založená na svazku muže a ženy, na pokrevním vztahu rodičů a dětí, na společné domácnosti, jejíž členové plní určené a uznávané role, které vyplývají ze společného soužití. Rodina má velký vliv na vývoj a chování dítěte, působí jako vzor pozitivní, ale i negativní. Je to první silný činitel při formování dítěte.

Rodina poskytuje základní zkušenosti, měla by být zdrojem jistoty a bezpečí. Ovlivňuje dítě biologicky a sociálně, protože vývoj dítěte je závislý na osobnosti a míře vzdělanosti rodičů.

Chvilé strávené s mámou a tátou znamenají pro dítě víc než drahé hračky. Pro dítě předškolního věku je nejdůležitější kontakt s matkou. V názoru, že základním stavebním kamenem a nejdůležitějším podnětem pro zdravý vývoj každého člověka je důvěrný vztah mezi matkou a dítětem v období do šesti let se Matějček a Herman shodují. Od tohoto vztahu se odvíjí vše podstatné. V bezpečné, neboli zdravé vazbě mezi mámou a dítětem, je maminka v tomto smyslu nenahraditelná. Důležitou součástí této zdravé vazby je hlavně láskyplná péče, doteky, něha a pohlazení. Pokud tato vazba mezi mámou a dítětem nevznikne, může to psychiku dítěte, zejména jeho emoční část, celoživotně a nezvratně poškodit. (Herman, M., Najděte si svého manžela. Olomouc: Hanex, 2008, str. 91).

Není však možné podceňovat ani roli otce. Herman uvádí, že v současnosti se musí děti vyrovnávat s tím, že těžiště života se přesouvá mimo rodinu. Děti nejsou vychovávány jen doma, ale podstatnou část svého života tráví v jeslích a mateřských školách, školách.

Rozpad rodiny nebo ekonomický tlak na matky spolupodílet se na hmotném zabezpečení úplné rodiny je jednou z příčin, proč děti tráví volný čas mimo rodinu.

To má ale svoje důsledky, jak dále uvádí Herman. Jedním s těch nejvíce hrozivých zdůrazňuje zanedbávání a citové strádání dětí. Nedostatkem láskyplné péče mohou být emoční centra nenávratně poškozena. Pokud dítěti chybí něha, pohlázení je jeho základním pocitem nedůvěra ke světu kolem sebe. Stejně negativně může působit i snaha rodičů nepřiměřeně svoje děti chránit. Zahrnují je jídlem a hračkami tak, že některé z nich ztrácejí pocit radovat se z obyčejných věcí.

Vlivem technického pokroku se rozšířily možnosti zábavy pro široké vrstvy obyvatel. Kino, hudba, kluby, restaurace, zájmové činnosti, cestování, sport. To vše přesunuje zábavu a trávení volného času mimo domov a zároveň dochází k přesunu od aktivní zábavy k její pasivní konzumaci, např.: poslech hudby, sledování filmů. Dříve se lidé setkávali a vyprávěli si, dnes ve většině domácností hraje hlavní roli televize.

2.2.1 Význam rodiny

V rodině dochází k předávání tradic a zvyků. Dítě si zde osvojuje základní kulturní návyky, učí se mateřskému jazyku. Prostřednictvím rodiny se dítě dostává do kontaktu se širší komunitou, vstupuje do společnosti.

Založením vlastní rodiny, výchovou dětí, péčí o stárnoucí rodiče je završena závislost na původní rodině.

2.2.2 Funkce rodiny

Za hlavní funkce rodiny jsou považovány ekonomicko-zabezpečovací, biologicko-reprodukční, emocionálně-ochranná a výchovně-socializační. (Průcha, J., Pedagogická encyklopedie, Portál, Praha 2009, str. 487).

Rodina má vytvářet dítěti ekonomicky stabilní zázemí. Má uspokojovat základní potřeby dítěte jako je potrava, hygiena, pohodlí a pohyb, ale také potřebu bezpečí, pravidelného životního rytmu, lásky, přiměřeného množství a intenzity podnětů. Důležitou funkcí je výchovně-socializační. Rodina je plně zodpovědná za výchovu svých dětí a má velký vliv na jejich včlenění do společnosti, protože primární socializace probíhá právě v rodině.

Další důležitou funkcí je rekreační a relaxační, při níž rodina vyplňuje volný čas dětí a učí je nakládat s tímto časem.

V posledních desetiletích se model rodiny, který je historicky flexibilní, významně proměňuje. Zvyšuje se variabilita rodinných typů, zahrnujících nejen rodinu vlastní a úplnou, ale také rodinu neúplnou, nevlastní a náhradní.

2.2.3 Funkčnost rodiny

Za funkční rodinu je považována, taková, která zajišťuje pro své děti optimální citové, emoční a finanční zázemí. Podle zákona o rodině porucha funkce rodiny nastává, pokud rodina z nějakého důvodu přestává plnit jednu z některých funkcí a dané požadavky stanovené společenskými a právními normami.

Problémová rodina je taková v níž se poruší některá funkce, ale vývoj dítěte není ohrožen. Rodina se snaží tuto situaci sama řešit.

Za disfunkční rodinu je považována taková, v níž jsou vážně narušeny její funkce. A tím je ohrožen i vývoj dítěte. Rodina sama není schopna problémy zvládnout a řešit. Myslí se tím například alkoholismus, narkomanie a další závislosti.

Rodina, kde dochází k fyzickému a psychickému týrání je považována za afunkční. Taková rodina neplní svoji funkci a v extrémních případech může ohrožovat i život dítěte. V takové situaci by měli být rodiče zbaveni rodičovských práv a dítě by mělo být umístěno do náhradní rodinné péče.

2.2.4 Rodinné prostředí versus mateřská škola

Jestliže nemají rodiče vhodné rodičovské postoje nebo jestliže jejich výchovné zásady jsou neslučitelné s běžnými normami okolní společnosti, dítě v mateřské škole poznává to, co je běžné a normální. Dítě tím, že je vzdáleno na určitou část dne z takto nevhodného rodinného prostředí je částečně chráněno a vliv nevhodného chování či nevhodných postojů jeho rodinných vychovatelů slábne. Přitom je dána rodičům - vychovatelům příležitost porovnat své názory a praktiky s názory pedagogů, speciálně vzdělaných pracovníků, profesionálními a zpravidla i zkušenými. V některých případech se mateřská školka může stát i terapeutickým prostředím.

Některé rodiny nejsou plně funkční a navíc přicházejí různé rodinné krize jako třeba rozvod nebo úmrtí, v nichž se dítě nechtěně ocitá. Zde hraje důležitou roli také mateřská škola. Dává dítěti odlišný, správný model chování. A někdy je přímo žádoucí, aby vliv domácího prostředí pobytem dítěte v mateřské škole byl oslabován. To v případech, kdy je dítě doma vysloveně zanedbáváno, když se s ním špatně zachází, má-li rodina problémy s alkoholem, drogami a podobně, apod.

Jak jsem již výše uvedla v kapitole Období předškolního věku si dítě v tomto období osvojuje návyky společnosti ve které žije. Proto nejspíše v tomto věku zachytíme vývojové odchylky, které jsou podmíněny výchovným zanedbáváním v rodině, psychickou deprivací, rodinnými konflikty, týráním, psychickým a sexuálním zneužíváním.

Samozřejmě jsou rodiny pracovně zaneprázdněné nebo rodiče či rodič pečující o dítě sám někdy ve velmi tíživé finanční situaci. Proto musí dítě trávit ve školce více času než ostatní děti. Takové děti jsou ochuzeny o rodinný život, přestože jim je poskytována odborná pedagogická a výchovná péče.

2.2.5 Rodiče

V předškolním věku jsou rodiče pro děti emočně významnou autoritou. Předškolní děti přisuzují rodičům téměř všemocnost, věří, že by si poradili s každou situací. (Wágnerová, M., Vývojová psychologie I.: Dětství a dospívání, Praha: Karolinum, 2008 str. 204)

Rodiče jsou tvůrci rodinné atmosféry doma, tvůrci domova pro děti. Mohou mít různé podoby a vlastnosti, ale hlavně jsou silní a mocní. Právě rodiče určují, jaké se budou doma udržovat zvyky, jak se budou jednotliví členové rodiny k sobě chovat, jaké hodnoty se budou v rodině uznávat a respektovat. Rodiče hrají v životě dětí mimořádně důležitou roli a jsou za to všechno zodpovědní. Svým chováním a jednáním rodiče dětem předávají model života, pohled na svět kolem sebe, pohled na lidi a vztahy k nim. Děje se tak při každodenních běžných činnostech, ale také při trávení volného času. Rodiče ukazují, jak se žije, jak se co dělá, ale také jak je možno odpočívat a trávit volné chvíle.

Rodiče mají tendenci předávat dětem také to špatné, co sami v dětství převzali od svých rodičů. Je to často nevědomky. Mnohdy rodičům chybí vlídnost, pochopení, trpělivost, pohled očima dítěte plný radosti a nadšení. Nemají čas si hrát s dětmi, přechází

večer pohádku, odpovídat na stovky otázek. Chybí prostor a respekt k malým dětem. „Nemám čas“ je typická věta dnešní doby.

2.2.6 Citová nádrž

Každé dítě má své citové potřeby a způsob jejich naplnění ovlivňuje mnohé. Campbell přirovnává citové potřeby k nádrži, jejíž naplnění má vliv na to jak se dítě cítí a má také vliv na jeho chování. Jedině při naplněné citové nádrži můžeme očekávat, že dokáže využít všechny své možnosti. Za naplnění této citové nádrže jsou zodpovědní rodiče. Campbell dále uvádí způsoby, jak je možné citovou nádrž dítěte naplňovat.

1) Oční kontakt

Kontakt očima je rozhodující nejen pro vytvoření dobré komunikace s dítětem, ale i pro naplnění jeho citových potřeb. Je jedním z hlavních zdrojů citové výživy. Dítě používá kontaktu očima s rodiči, aby se citově nasytilo. Čím více rodiče navazují kontakt očima se svým dítětem, aby mu projevíli lásku, tím více jí dítě vstřebá a tím plnější je jeho citová nádrž.

2) Fyzický kontakt

Fyzický kontakt je dalším důležitým projevem lásky. Čím je dítě menší, tím je tento kontakt důležitější. Oblékání, svlékání, pomoc při zdolávání překážek, také políbení či objetí jsou běžné projevy fyzického kontaktu. Ovšem i poklepání po rameni nebo rozcuchání vlasů či šťuchnutí do žeber se považuje za důležité projevy fyzického kontaktu.

3) Soustředěná pozornost

Při soustředěné pozornosti se rodič dítěti věnuje takovým způsobem, že dítě nemá žádné pochybnosti o jeho lásce. Soustředěná pozornost v dítěti probouzí pocit, že je v očích svých rodičů nejdůležitějším tvorem na světě.

2.2.7 Rozvoj vztahů

V období předškolního věku se dítě učí navazovat nové vztahy. Už to není takzvaná nukleární rodina, tedy rodiče, prarodiče, sourozenci a blízcí příbuzní, ale dítě se s příchodem do mateřské školky učí navazovat vztahy s vrstevníky, učitelkami a ostatními pracovníky školky.

Každý rozumný rodič si přeje, aby jeho dítě bylo citové a citlivé, dovedlo dávat najevo přirozené lidské city, rozumělo druhým lidem a bylo přijímáno okolím s porozuměním a sympatií. Aby vyrostlo v člověka, který se dovede ovládat a mezi druhými se dokáže uplatnit. Projevovat radost s radostí druhých, prožívat smutek, bolest i strach, když je pro to důvod. Tyto schopnosti se vytvářejí a rozvíjejí od samého počátku soužití s nejbližšími, tedy rodinou. Dokonce již v prenatálním období dítě prožívá pocity matky a reaguje na ně. Jak uvádí Matějček na základní citovou výchovu není nějaký osvědčený recept. K citovosti a citlivosti vychováváme nejvíce dítě tehdy, když se samy chováme citově a citlivě, což také znamená bezprostředně a upřímně. Dítě potřebuje šanci a dostatek času pro poznávání a vytváření vztahů. Potřebuje rodiče, kteří se mu budou věnovat.

Na vytváření vztahů má velký vliv otevřenost či uzavřenost rodiny vůči svému okolí. Rodiny otevřené okolí dávají velkou možnost dítěti poznávat a navazovat vztahy. Jsou to rodiny velké, s fungujícími příbuzenskými vztahy, ale také otevřené ostatním lidem, přátelům, angažující se v různých sportovních nebo společenských aktivitách. Rodiny uzavřenější si udržují odstup od okolí a brání dětem v získávání poznatků souvisejících s navazováním nových vztahů.

2.3 Volný čas

Volný čas je čas, který zbývá po splnění pracovních i nepracovních povinností. Je to činnost do níž člověk vstupuje s očekáváním, účastní se jí na základě svého svobodného rozhodnutí, a která mu přináší příjemné zážitky a uspokojení.

Dobrovolnost účasti na volnočasové činnosti umožňuje do výchovného procesu včleňovat děti a mladé lidi jako jeho aktivní činitele a vytvářet tak nové možnosti

a specifické způsoby jejich formování. (Hofbauer, B., Děti, mládež a volný čas, str. 13 - 18).

Hlavní funkce volného času jsou odpočinek, zábava a rozvoj osobnosti.

Zvláštností využití volného času dětí a mládeže je to, že z výchovných důvodů je žádoucí jeho rodičovské či pedagogické ovlivňování. Děti ještě nemají dostatek zkušeností, nedovedou se orientovat ve všech oblastech zájmových činností a potřebují citlivé vedení. Ovlivňování využití volného času dětí musí být nenásilné, nabízené činnosti pestré a přitažlivé a účast na nich dobrovolná. Míra tohoto působení závisí na věku dětí, jejich mentální a sociální vyspělosti i na charakteru výchovy.

Nedílnou součástí aktivního využití volného času je schopnost jeho plánování.

2.3.1 Pohledy na volný čas

Z pohledu ekonomického je důležité, kolik prostředků společnost investuje do zařízení pro volný čas, zda a jakým způsobem se aspoň část nákladů vrátí. Z organizování volného času se stalo odvětví, které je využíváno jak pro výchovu a vzdělávací činnost, tak komerčně. Průmysl volného času je v tržních ekonomikách samostatným a většinou dobře prosperujícím obchodem.

Tady se nabízí otázka, zda jsou peníze důležité pro kvalitní vyplnění volného času dětí. Zda rodiče radši investují do zájmových kroužků před vlastním působením na dítě ve svém volném čase. Řada aktivit je možná provozovat pouze s finanční podporou jako třeba návštěva plaveckého bazénu, divadelního představení, zoo tvoření v keramickém kroužku. Záleží na přístupu rodičů a jejich možnostech, zda volí finančně náročnější aktivity organizované jinými subjekty nebo se věnují dětem sami a téměř zdarma. V současné době je velká nabídka volno časových aktivit, ale z důvodu finanční náročnosti mohou být nedostupné pro rodinu s nižším finančním zabezpečením.

Z pohledu sociologického a sociálně psychologického je zapotřebí sledovat, jak činnosti ve volném čase přispívají k utváření mezilidských vztahů, zda pomáhají tyto vztahy kultivovat. Proto je volný čas dětí a mládeže předmětem úvah rodičů, pedagogů, kriminalistů a v neposlední řadě sociologů a filosofů.

Významná je určitá možnost kompenzace vlivu některých problémových rodin a úroveň sociální péče ve volném čase.

2.3.2 Volný čas a životní styl

Způsob využívání volného času je jedním z důležitých ukazatelů životního stylu. Životní styl je souhrn životních forem, které jedinec aktivně prosazuje. Zahrnuje hodnotovou orientaci člověka, projevuje se v jeho chování i ve způsobu využívání a ovlivňování materiálních i sociálních životních podmínek. Všechny tyto skutečnosti lze posuzovat mimo jiné i z hlediska volného času a hospodaření s ním.

Každý člověk má svůj individuální systém hodnot, který se utváří vlivem životních podmínek a aktivitou jedince. Z hlediska volného času lze členit lidi podle toho, jakou hodnotu volnému času přisuzují. Pro některé je největší hodnotou práce, volný čas dokonce posuzují jako něco nepatřičného, nesprávného. Plnění povinností je pro ně jediné životní poslání a proto také bývají často přetíženi. Pro někoho naopak je podstatnou a nejvýznamnější náplní činnost ve volném čase. Pracovní povinnosti jsou pro ně nutností, kterou je potřeba splnit a pak se věnovat svým zájmům. Ani jeden z případů není optimální. Podceňování a přeceňování volného času není správné. Najít rovnováhu mezi prací, povinnostmi a volným časem by bylo pro člověka ideální.

Hodnotová orientace člověka se projevuje v protikladu, zda mít, či být. Mnozí lidé se zaměřují spíše na nákup drahého zboží než na jejich využití ve volném čase. Jednání člověka ve volném čase lze posuzovat také podle míry aktivity a toho kolik úsilí je ochoten vynaložit pro splnění svých plánů a tužeb. Jsou lidé, kteří se raději nechají bavit, než aby se sami bavili. A jsou také lidé, kteří usilovně pracují, šetří, studují, aby pak mohli realizovat své plány ve volném čase. Aktivita obou skupin těchto lidí je zcela odlišná. (Pávková, J. Pedagogika volného času: Teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času. Praha: Portál, 2008, str. 28-30).

2.3.3 Rodina a volný čas

První zkušenosti s využíváním volného času získáváme právě v rodině. Děti se od svých rodičů učí žít určitým způsobem a přebírají a napodobují jejich životní styl. Rodiče jsou pro děti prvními vzory chování a jednání. Rodiny se od sebe odlišují svým životním stylem i způsobem využívání volného času. Na formování vztahu dětí k volnému času má vliv například typ rodiny. Úplná rodina, neúplná, způsob rodinného soužití, velikost rodiny, uzavřenost či otevřenost rodiny, věk rodičů i dětí, počet dětí v rodině,

pohlaví dětí, styl rodinné výchovy. Dalším ovlivňujícím faktorem může být vzdělání rodičů, jejich zájmy, hodnotový žebříček, vzájemná tolerance, finanční možnosti, zvyky a tradice.

2.3.4 Čas na povídání s dětmi

V dnešní době je pro mnohé rodiče velmi náročné udělat si čas na své děti a komunikovat s nimi. Ekonomická situace rodiny nutí, aby šly matky hned po rodičovské dovolené zpět do zaměstnání. Pro matku předškoláka, která se vrací z práce domů je potom obtížné, aby našla sílu a klid vnímat své děti, udělala si čas a společně strávila volné chvíle. Nelze podceňovat v tomto období ani vliv otce při komunikaci s dítětem. Čas, který tímto rodiče svému dítěti věnují je velmi přínosný pro jeho vývoj.

Pro nejnaternější komunikaci s dítětem o jeho problémech bývají vhodné chvíle klidu, kdy jsou rodiče s dětmi sami, třeba na procházce, po cestě ze školky nebo doma. Vhodná chvíle pro povídání je také večer, kdy rodič ukládá dítě ke spaní. Je to chvíle zklidnění po celém dni, která by se neměla uspěchat, ale rodiče s dětmi by si ji měli společně vychutnat.

Někdy se v těchto několika minutách rodiče dozví věci, které jim dítě nemělo čas říct během dne. Je to také nejlepší čas na pohádku, která je pro toto období života dítěte velice důležitá.

2.3.5 Aktivní naslouchání, komunikace

Naslouchání patří k nejdůležitějším komunikačním dovednostem. Nasloucháním je myšlena chvíle, kdy skutečně někomu nasloucháme, nejen ho posloucháme, snažíme se vcítit do jeho role, pokoušíme se pohlédnout na svět jeho očima. Druhému tak činíme neskonalou velkou službu, protože ví, že na nic není sám. Když nám někdo jiný rozumí, zároveň nám pomáhá, abychom lépe porozuměli sami sobě. Aktivní naslouchání při rozhovorech s dětmi má nedozírnou hodnotu. (Sharry, J., Řešíme problémy s výchovou dětí a dospívajících. Brno: Computer Press, 2006. str.70)

Takové naslouchání pomáhá odhalit silné i slabé stránky dítěte a upevňuje vztah mezi rodiči a dětmi.

Patří ale k nejnáročnějším činnostem v rodině. Stává se, že dětem příliš často nenasloucháme. Pocitům, názorům a myšlenkám dítěte mnohdy nedáváme takovou důležitost jako těm našim dospělým. Jejich pocity názory, myšlenky nebývají považovány za stejně důležité jako ty naše.

Pokud rodič nechá dítě vymluvit se z toho, co právě prožívá, má možnost si udělat obrázek o tom, co jeho dítě cítí, z čeho má radost, co ho trápí a čeho se bojí. Nikdy by rodič neměl necitlivě přerušit komunikaci nebo ji ukončit tím, že mu například zazvoní mobil nebo v televizi právě běží seriál. Nedá tak dítěti prostor, aby mohlo ještě říci další věty na vysvětlenou. Může se stát, že pokud bude mít dítě vícekrát takovou negativní zkušenost, v komunikaci s rodiči nejen trpí, ale tento model výchovy si přenesení do svého dalšího života.

V období dětských otázek „Co je to?“ nebo „Proč?“ bývají rodiče často bezradní jak dítěti přiměřeně odpovídat, a často jim dochází trpělivost. Právě v tomto období jsou děti nejzvědavější a mají nejvíce otázek na vše, co se kolem nich děje. Takže každá zodpovězená otázka nejen že přispěje k rozšíření obzoru vědění, ale v očích dítěte je rodič ten, který ví, zná a umí. Zkrátka osobnost, ke které se dítě hrdě hlásí.

Při komunikaci mezi rodičem a dítětem se doporučuje, aby si vzájemně dovedli říci o důležitých věcech, které plánují nebo které je čekají. Například kam půjdou na procházku, jak prožijí víkend, kam pojedou na dovolenou, jaký dárek by si dítě přálo k narozeninám. Rodičům sice připadá, že je dítě na tuto konverzaci ještě malé, ale opak je pravdou. Měly by si vyslechnout názor svého dítěte. Pro dítě je to jasná známka toho, že ho rodiče berou vážně, respektují ho, počítají s ním v rodině a dokazují mu tím, že je pro ně opravdu důležité a že patří do jejich vzájemného soužití. Rodiče by měli dítěti otevřeně sdělovat svá rozhodnutí a zároveň to, co z toho bude pro něj vyplývat.

2.3.6 Rodinné hraní

Mezi nezastupitelné výchovné působení na dítě patří takzvané. rodinné hraní, kdy je celá rodina pohromadě a čas tráví společnou hrou. Hra podporuje tělesný, citový a sociální vývoj dítěte. Prostřednictvím hry si děti rozvíjejí schopnosti, osvojují si nové dovednosti a prožívají emoce. Přítomnost rodiče při hře umožní dítěti, aby se na něj obrátilo, když potřebuje něco vysvětlit, s něčím poradit a něco vyřešit.

Rodiče by si měli najít dostatek času na společnou hru s dětmi. Při společné hře si mohou odpočinout i dospělí. Společná hra rodiče a děti sbližuje, vzájemně se více poznávají a mohou se svěřit, co je tíží. Děti mají možnost si vyzkoušet i vedoucí role, kde rozhodují o tom, co se bude dít. Hra je prostředek všestranného rozvoje. Děti se učí nové věci, učí se komunikovat, rozvíjí si řeč a osvojují si jazyková pravidla.

Matějček doporučuje rodičům, aby se naučili vyhradit si volný čas, při kterém se budou věnovat výhradně dětem. Aby si našli čas na každé dítě zvlášť, naučili se respektovat individuální zvláštnosti dítěte. Nechali se vést dětskou tvořivostí, fantazií, nápaditostí. Nezahrnovali děti velkým množstvím drahých hraček, ale spíše pořizovali ty, které podněcují aktivitu a jsou přiměřené věku a povaze dítěte.

2.3.7 Dítě a hračka

Hračka je neoddělitelnou součástí života dítěte. V dospělosti pak vyvolává vzpomínky na dětství. Hračka by měla podněcovat pohybový, smyslový, rozumový a citový vývoj dítěte žádoucím směrem. Rozvíjet společenské postoje a napomáhat k vytváření dobrých návyků a vhodně usměrňovat dětskou fantazii. Z uživatelského pohledu by hračka měla být hygienicky nezávadná a bezpečná. Důležitým parametrem pro výběr hračky je i věk dítěte. Hračky působí zároveň na jeho psychické funkce.

V podstatě z toho vyplývá, že jednoduchá hračka z přírodního materiálu je pro dítě větším výchovným přínosem, než moderní hračka v podobě složitého elektronického zařízení.

K hračce pomáhala dětem především jejich tvořivá fantazie. O příležitost k jejímu uplatnění a rozvíjení jsou tedy naše dnešní děti do značné míry ochuzeny. (Matějček, Z., Co, kdy a jak ve výchově dětí. 3. Praha: Portál, 2000. str.107)

V současné době je trh zasycen množstvím nejrůznějších hraček. Rodiče tak snadno podléhají žadonění dětí, kolikrát i na základě reklamy v televizi pořizují dětem nejmodernější vymoženosti, které jsou nepřiměřeně drahé a založené především na komerci. Elektronické hračky jsou sice líbivé, ale většinou nepřispívají k rozvíjení fantazie, která by měla být dětem v tomto období života vlastní.

Dětská osobnost je teprve ve vývoji a nemůžeme od dětí očekávat, že se budou samy odpovědně rozhodovat, s čím si budou hrát a s čím nikoli, co je jim ve výchově k užitku, čím se rozvíjejí jejich schopnosti, vědomosti a dovednosti. Ve výběru hraček

a jeho množství by měly být rodiče uvážliví. Přesycenost hračkami přispívá k tomu, že děti nakonec nevědí s čím si hrát a v důsledku uklízení velkého množství hraček děti přivádí k nechuti si s nimi hrát vůbec.

Hračka by měla podněcovat pohybový, smyslový, rozumový a citový vývoj dítěte. Měla by žádoucím směrem rozvíjet jeho společenské postoje a napomáhat k vytváření dobrých návyků, měla by podněcovat a vhodně usměrňovat jeho fantazii. Přitom by měla být hygienicky nezávadná a pokud možno bezpečná. Měla by být i vkusná, pěkná, vzhledná. (Matějček, Z., Co, kdy a jak ve výchově dětí. 3. Praha: Portál, 2000. str.107 – 109)

2.3.8 Dítě a příroda

Pobytem v přírodě může dítě zažívat pocit svobodného pohybu a rozvíjet svou fyzickou zdatnost pod ochranným okem dospělého. Pobyt venku nabízí dětem množství překážek například na dětských hřištích nebo překážek ve volném terénu, které s oblibou zdolávají. Rodiče by měly toto počínání svého potomka podporovat a aktivně se zúčastňovat pohybu. Právě při těchto společných vycházkách je dostatek prostoru a času nejen na pohyb, ale i na již výše uvedené povídání, vzájemné sdílení a aktivní naslouchání.

Pozorování v přírodě přináší mnoho zajímavých informací a chápání zákonitostí, které se zde dějí. Samozřejmě je zde důležitá osobnost rodiče, který má možnost a schopnost předávat, ukazovat a vysvětlovat. Pobyt v přírodě nejen dítě utužuje fyzicky a psychicky, ale také rozvíjí jeho intelekt.

Poznávání na základě vlastního a přímého pozorování má velký význam pro dítě a jeho další vývoj.

2.3.9 Dítě a média

Současná doba plná technických vymožeností umožňuje dětem rozvíjet poznání po všech stránkách. Prostřednictvím televize a internetu mohou získávat množství informací vhodných pro jejich vývoj. Ovšem výběr těchto informací přijímaných dětmi by měl být určen a dohlížen dospělými. Velmi často se stává, že dítě sleduje a hraje hry pro ně

absolutně nevhodné. Problematika škodlivosti působení médií na děti je středem zájmu současné společnosti.

3 Praktická část

3.1 Stanovení výzkumného problému

Ve svém výzkumu jsem se zaměřila na trávení volného času dětí předškolního věku. Chtěla jsem zjistit, jakým způsobem ovlivňují rodiče volný čas dětí této věkové skupiny, zda upřednostňují aktivity svých dětí v zájmových kroužcích před vlastním působením. Kolik času věnují svým dětem při společných hrách, pobytu v přírodě a na procházkách. Na druhé straně chci zjistit, kolik času děti tráví u televize nebo u počítače.

3.1.1 Formulace výzkumných předpokladů

1. Rodiče v současnosti dávají přednost organizovanému trávení volného času svých dětí v zájmových kroužcích před vlastním výchovným působením.
2. Rodiče dětem umožní sledovat televizi, než aby společně s dětmi trávili volné chvíle pobyt v přírodě nebo společným hraním a vzájemnou komunikací.

3.1.2 Popis výzkumného vzorku

Při svém výzkumu jsem oslovila rodiče dětí dvou mateřských školek v místě mého bydliště, kde také pracuji jako učitelka. Školka A, kde jsem učitelkou, má kapacitu 110 dětí, je právním subjektem, zřizovatelem je město Sezimovo Ústí. Tuto školkou navštěvují děti jak ze sídlištní panelové zástavby, tak i z rodinných domků v okolí. V této lokalitě je ještě jedna MŠ. Školka B má kapacitu 90 dětí je také právním subjektem, zřizovatelem je také město Sezimovo Ústí.

Školka se nachází v zástavbě rodinných domků ve starší části města. Obě tyto lokality se nachází v oblasti kolem řeky Lužnice a Kozského potoka, na hranici lesních porostů s turistickými stezkami a množstvím zajímavých ekosystémů. Ve městě je řada sportovišť, dětských hřišť a odpočinkových zón. Respondenti a jejich rodiny žijí

v přibližně stejných podmínkách, co se týče dostupnosti blízkého většího města Tábora, kde je možnost širokého kulturního a sportovního vyžití.

3.1.3 Popis metod výzkumu

Použité výzkumné metody : a) Dotazník
b) Rozhovor

a) Dotazník

Dotazník je považován za ekonomický výzkumný nástroj, kdy lze získat velké množství informací v krátkém čase a při minimálních nákladech.

V úvodní části objasňuji respondentům důvody zjišťování informací, téma, jejich anonymitu a možnosti seznámení s výsledky a poděkování. První skupina otázek je zaměřena na zjištění rodinného, sociálního a ekonomického zázemí rodiny.

Druhá skupina otázek se již týká tématu volného času dětí předškolního věku. Dotazník je kombinací otázek otevřených (nestrukturovaných) a uzavřených (strukturovaných).

b) Rozhovor

Rozhovor umožňuje navázání osobního kontaktu mezi tazatelem (výzkumníkem) a dotazovaným (respondentem). Metoda rozhovoru umožňuje hlubší proniknutí do motivů a postojů respondentů.

Tuto metodu jsem použila při výzkumu s dětmi ve věku čtyř až šesti let. Cílem bylo zjistit, jak děti chápou pojem volný čas a co by v takovém čase nejraději dělaly. Zaměřila jsem se také na trávení času s rodiči a pobyt dětí v zájmových kroužcích.

3.2 Vyhodnocení

3.2.1 Vyhodnocení dotazníků

Ze školky A bylo ze 60 rozdaných dotazníků vráceno vyplněných 52.

Ze školky B bylo ze 40 rozdaných dotazníků vráceno vyplněných 34.

Vzhledem k tomu, že se obě školky nachází ve stejném regionu, jsou to školky stejného typu a výsledky dotazníků z obou škol jsou podobné, rozhodla jsem se je vyhodnocovat společně. Základním údajem je celkový počet vydaných dotazníků 100 a celkově vrácených 86.

Otázka č. 1. se týkala celkového počtu dětí v rodině včetně zkoumaného subjektu.

Odpovědi jsou vyhodnoceny v následující tabulce.

Počet dětí v rodině	1	2	3	4
	22	52	9	2

Z výzkumu vyplývá, že nejvíce rodin má 2 děti. Součástí této otázky byl i věk dětí v rodině, který respondenti vyplňovali numericky. Odpovědi jsem vyhodnotila tak, že jsem je rozdělila do čtyř věkových kategorií a seřadila do následující tabulky.

Věková kategorie	Batoletí věk	Předškolní věk	Školní věk	Adolescentní věk
	27	95	31	8

Jelikož byly dotazníky cíleně předávány rodičům do výše popsaných mateřských škol, je logické, že nejvyšší počet dětí je právě tohoto věku. Z odpovědí na tuto otázku vyplývá, že v rodině s předškolním dítětem je nejvíce sourozenců batoletího věku nebo školního věku.

Otázka č. 2. byla směřována na rodinné zázemí z hlediska úplnosti rodiny. Do tabulky jsem vyhodnotila skupiny podle dotazníku. Skupiny Pouze matka a Pouze otec jsem sjednotila do kategorie Jeden rodič. Výsledky jsou uvedeny v následující tabulce.

Dva respondenti uvedli, že vychovávají své děti spolu s prarodiči. Jednalo se o jednu matku s dítětem ve vlastní péči a jednoho otce s dítětem ve vlastní péči, kteří jsou opět uvedeni v kategorii Jeden rodič.

Dítě vychovává	Oba rodiče	Střídavá péče	Jeden rodič	Matka s přítelem	Prarodiče
	67	2	13	3	2

Z vyhodnocení této otázky vyplývá, že z 86 dotazovaných rodin žije v úplné rodině 67 dětí, což je proti celostátnímu průměru nadstandardní úroveň.

Otázka č.3. směřovala ke zjištění vzdělání rodičů. Zde respondentky – matky uvedly, že mají základní vzdělání jedna pouze základní, střední zakončené výučním listem se objevilo u sedmnácti respondentek, střední zakončené maturitou má osmačtyřicet matek, vyšší odborné dvě matky, vysokoškolské vzdělání se u žen objevuje patnáctkrát.

V případě otců se vzdělání základní objevilo dvakrát, střední zakončené výučním listem devěťadvacetkrát, střední zakončené maturitou jednatřicetkrát, vysokoškolské osmnáctkrát.

Pro jednoduchost vyhodnocení je do následující tabulky uveden součet dosaženého stupně vzdělání obou rodičů.

Vzdělání	základní	střední zakončené výučním listem	střední zakončené maturitou	vyšší odborné	vysokoškolské
	3	46	79	2	33

Z výsledků vyplývá, že největší počet dotazovaných rodičů má středoškolské vzdělání zakončené maturitou, dále pak střední zakončené výučním listem, vysokoškolské a jen minimální počet rodičů má vzdělání základní.

V otázce č. 4 respondenti slovně vyplňovali své zaměstnání. Odpovědi měly korespondovat s otázkou předchozí, která se týkala vzdělání rodičů a s otázkou následující zaměřenou na finanční situaci rodiny. Soubor odpovědí na tyto otázky vytvořil celkový pohled na rodinné, sociální a ekonomické zázemí dítěte.

Otázka č. 5. Respondenti zde uvádějí svůj názor na finanční situaci rodiny.

Finanční situace rodiny	výborná	uspokojivá	průměrná	neuspokojivá
	2	33	41	7

Přestože vzdělanost rodin je na vyšší úrovni, převažujících 47,7 % rodin má pocit, že je jejich finanční situace pouze průměrná. Může to být dáno skladbou pracovních příležitostí regionu. 38 % považuje svoji finanční situaci za uspokojivou, ale za výbornou pouze 2,3 % respondentů.

Otázka č. 6. byla směřována na důležitost financí pro trávení volného času dětí.

Důležitost financí pro trávení volného času	Ano	Spíše ne	Ne	Nevím
	24	37	20	4

Z výzkumu vyplývá, že většina respondentů, kteří odpověděli ne a spíše ne (63,3%) nepovažuje finance za důležité pro trávení volného času.

Otázka č. 7. se týkala zjištění, zda děti tráví volný čas v zájmových kroužcích.

Volný čas v zájmových kroužcích tráví	Ano	Ne
	64	22

Z tabulky vyplývá, že 74,4 % dětí tráví volný čas v zájmových kroužcích a to v mnoha případech i ve více. Odpovědi na tuto otázku nekorespondují s potřebou financí pro trávení volnočasových aktivit, ale zároveň mohou vypovídat o tom, že děti tráví více volného času mimo domov, než s rodiči.

Otázka č. 8. Respondenti tuto položku vyplňovali slovně. Odpovědi na tuto otázku dávají přehled o různorodosti zájmových kroužků pro děti předškolního věku. Dále pak také ukazují četnost jejich navštěvování a širokou nabídku možností organizovaného využití volného času.

Mezi nejnavštěvovanější patří sportovní kroužky a to fotbalový 17 dětí, cvičení 12 dětí, plavání 6 dětí, cvičení rodičů s dětmi navštěvuje 5 dětí stejně jako gymnastiku, tenis 4 a pohybové hry 4. Dalším atraktivním kroužkem je angličtina, který navštěvuje 16 dětí a výtvarný kroužek 13 dětí, na flétnu hraje 8 dětí a do dramatického kroužku dochází 7 dětí, mažoretky navštěvuje 7 dětí, břišní tance a klasický tanec po 6. Méně zastoupené kroužky jsou šachy 5, hudba 5, bruslení 3, keramika 2, šikovné ruce a zpěv po 2 dětech a po 1 dítěti navštěvuje vodní pólo, aerobik, street dance, leteckého modeláře, skaut a jízdu na koni.

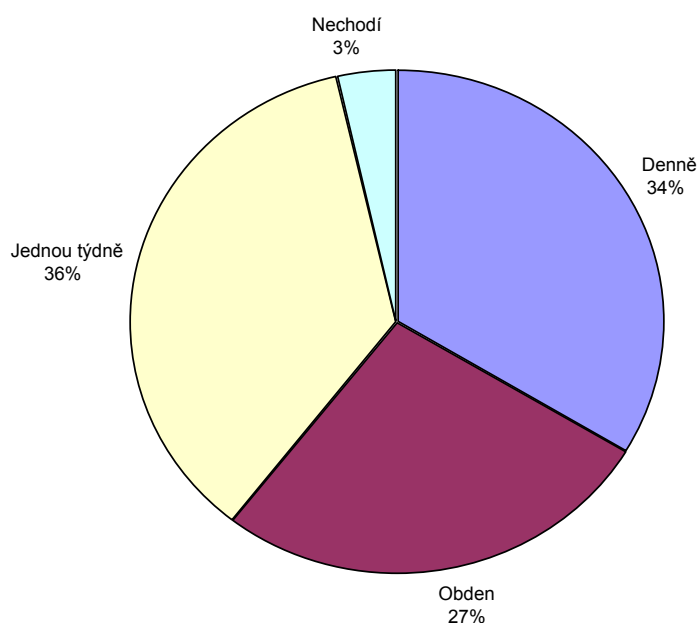
Jelikož jsem blíže nespecifikovala věk dětí docházejících do kroužků, vyplnili rodiče pravděpodobně i kroužky starších sourozenců. Udivilo mě, že v několika případech u předškolního dítěte byly zaznamenáno 5 až 7 zájmových kroužků.

Otázkou č.9. jsem chtěla zjistit, zda rodiče s dětmi chodí na společné procházky delší než půl hodiny a jak často. Z odpovědí vyplynulo následující.

Procházky	Denně	Obden	Jednou týdně	Nechodí
	29	23	31	3

Denně chodí na procházky s dětmi delší než půl hodiny 33,7 % respondentů, obden 26,7 %, jednou týdně 36 % a 3,6 % respondentů uvedlo, že s dětmi na procházky nechodí vůbec. Alarmující je údaj, že 36 % dětí se dostane mimo domov pouze jednou týdně na více než půl hodiny.

otázka č. 9 Jak často chodí rodiče s dětmi na procházky delší než půl hodiny

Otázka č. 10. byla zaměřena na trávení volného času dětí a rodičů společnými hrami či jinými aktivitami a jejich časovým vymezením.

Společné hry s rodiči – denně	Půl hodiny	Hodinu	Víc jak hodinu	Netráví, děti si hrají samy
	8	30	46	2

Více než hodinu denně si hraje s dětmi 53,5 % rodičů, hodinu denně si hraje s dětmi 34,9 % rodičů, půl hodiny denně 9,3 % a pouze dvě rodiny uvedly, že si děti hrají samy.

Otázka č. 11. Společenské hry hrají rodiče s dětmi.

Společenské hry hrají	Pravidelně	Často	Příležitostně	Nehrají
	17	41	26	2

Společenské hry hrají rodiče s dětmi pravidelně a často v 67,4 %, příležitostně nebo vůbec si nehrají s dětmi 32,6 % rodičů.

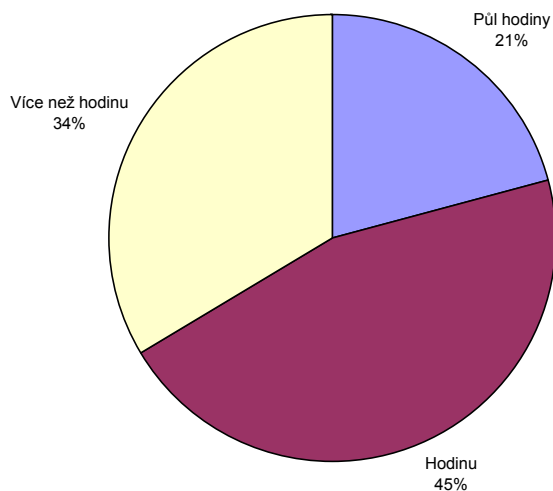
Otázka č. 12. byla zaměřena na zjištění kolik času děti tráví denně u televize.

Sledování televize denně	Půl hodiny	Hodinu	Víc jak hodinu	Televizi nesleduje
	18	39	29	0

Z odpovědí vyplývá, že každé dítě je denně v kontaktu s televizí. Hodinu a více než hodinu denně tráví u televize 68 dětí což je 79 %, zbytek, tj. 18 dětí (21%) tráví u televize denně půl hodiny. Vezmu-li v úvahu, že dítě přijde ze školky v 16 hodin a spát jde ve 20 hodin, zbývají 4 hodiny na to, aby byly rodiče s dětmi. Z tohoto času musím ještě odečíst poměrnou část na hygienu a večeři.

Budu-li uvažovat tak, že otázka č. 12 je zodpovězena pravdivě a jistě není v zájmu rodičů přeceňovat čas dětí strávený u televize, pak z odpovědí týkajících se společných her, pobytu venku a čtení pohádek se jeví jako nadnesené, neboť všechny tyto aktivity se nevejdou do časového limitu volného času dítěte.

otázka č. 12 Kolik času tráví děti denně u televize

Otázkou č. 13. jsem zjišťovala, zda rodiče dětem určují výběr sledovaných pořadů.

Rodiče určují výběr pořadů	Ano	Ne	Neodpověděl
	77	8	1

Sledování televize není zrovna uspokojivý způsob trávení volného času, ale jak vyplývá z tohoto výzkumu, rodiče alespoň kontrolují výběr pořadů.

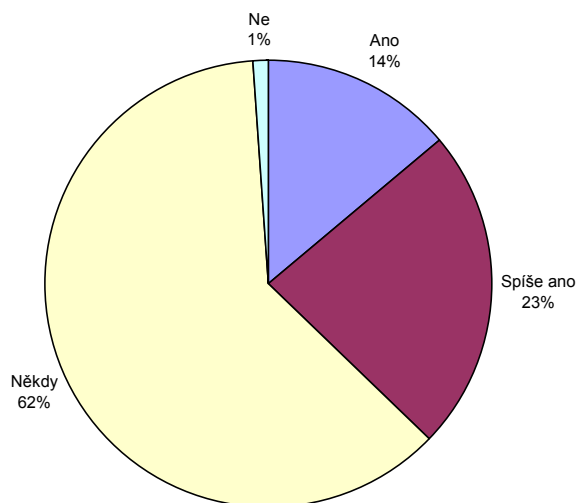
Otázka č. 14. Společně s dětmi sledují rodiče pořady a filmy pro děti.

Společné sledování TV	Ano	Spíše ano	Někdy	Ne
	12	20	53	1

Rodiče sice ovlivňují výběr pořadů sledovaných dětmi, ale filmy s nimi v 62,8 procentech nesledují, tudíž nemohou zasahovat, vysvětlovat a komunikovat o sledovaném

ději nebo pořadu. Svědčí to o fenoménu doby, že rodiče zapnou dětem televizi a dál se o ně nestarají.

otázka č. 14 Sledují rodiče s dětmi pořady a filmy pro děti

Otázka č. 15. byla zaměřena na čtení pohádek dětem třeba před spaním.

Čtení pohádek	Pravidelně	Občas	Nečtou
	56	29	1

Z odpovědí respondentů vyplývá, že 65,1 % čte dětem pohádky pravidelně a 33,7% občas. Toto zjištění lze hodnotit jednoznačně kladně.

Otázka č. 16. kolik času dítě denně tráví u počítače.

Čas u PC denně	Půl hodiny	Hodinu	Víc jak hodinu	PC nepoužívá
	22	9	1	47

Zde musím konstatovat, že 47 dětí z 86 rodin počítač vůbec nepoužívá. V několika případech rodiče uvedly, že dítě počítač používá pouze pro přehrávání pohádek. Usuzuji tedy, že děti začnou využívat počítače až v pozdějším věku.

Otázka č. 17. Kontrolujete vhodnost počítačových her pro vaše děti?

Kontrola vhodnosti PC her	Kontroluje	Nekontroluje
	49	3

Zde odpovědi nekorespondují s otázkou č. 16., že počítač děti používají pouze v 32 rodinách, ale přitom vhodnost počítačových her kontroluje 49 rodičů. Vzhledem k tomu,

že součet používaných počítačů neodpovídá celkovému počtu rodičů, kteří kontrolují vhodnost počítačových her, vyvozují z toho, že na některou z těchto otázek nebylo odpovězeno správně nebo pravdivě.

Otázka č. 18. zda rodiče hrají počítačové hry společně s dětmi odpověděli.

Hra na PC společně	Ano	Často	Někdy	Ne
	7	1	24	32

Tato otázka koresponduje s otázkou č. 16, co do počtu odpovědí a vyplývá z ní, že převážná část rodičů hraje počítačové hry s dětmi pouze někdy a svůj volný čas dětem nevěnují.

Otázka č. 19. byla zaměřena na zjištění, zda rodiče ví o zařízeních pro trávení volného času v okolí jejich bydliště.

Zařízení pro volný čas	Ano	Ne
	82	4

Tato otázka byla možná zbytečná, neboť jak vyplývá z odpovědí je povědomost o zařízeních v regionu téměř 100%.

Otázka č. 20. navazovala na předešlou a zjišťovala, zda tato zařízení rodiče s dětmi navštěvují.

Kladně odpovědělo 79 dotázaných, což podněty. Nejcitlivější na podněty je dítě v období do šesti let. Nejdůležitějším podnětem, který ke svému životu potřebuje, je láskyplná péče matky. Malé dítě potřebuje něhu a pohlázení, potřebuje blízkost člověka, na kterého se může spolehnout.

Základním podnětem, který nás provází celý život, je vztah mezi matkou a dítětem do šesti let. Je to vazba, která určuje všechno podstatné v našem životě. Marek Herman v knize Najděte si svého Matřana uvádí, že právě v tomto období je potřeba vytvořit důvěrný vztah, který napomáhá uspokojit hlad po podnětech. činí téměř 92%. Z následující tabulky vyplývá, že rodiče využívají možností nabízených zařízeními v okolí.

Navštěvují tato zařízení	Ano	Ne
	79	7

Otázkou č. 21 jsem zjišťovala, zda rodiče trávení víkendy společně s dětmi.

Společné víkendy	Ano	Většinou ano	Spíše ne	Ne
	70	15	1	0

Dotazovaní uvedly, že téměř ze 100 % tráví víkendy společně s dětmi.

Otázka č. 22. navazovala na otázku předchozí. Kolik času aktivně trávíte o víkendu s dětmi?

Aktivní trávení volného času o víkendu	Maximum	Polovinu	příležitostně	vůbec
	47	31	8	0

Z odpovědí vyplynulo, že 54,7 % se o víkendu maximálně věnuje svým dětem, 36% rodičů tráví s dětmi polovinu volného času a 9,3 % pouze příležitostně.

3.2.2 Rozhovory s dětmi

Pro rozhovor jsem si předem připravila otázky v určitém logickém pořadí a doplňovala je podle reakcí dětí. Chtěla jsem zjistit jakým způsobem děti této věkové kategorie tráví volný čas.

Rozhovor probíhal s dětmi při volné hře. Na stoleček jsem položila obrázek, na kterém byla nakreslena rodina hrající si doma (tatínek se dvěma chlapci si hraje s vláčky a maminka se dvěma děvčátky obléká panenky). Dítě, které projevilo zájem o obrázek a následně rozhovor o něm, se stalo respondentem.

Nejprve jsme společně s dítětem popisovaly, co vidíme na obrázku a potom jsem plynule přešla na předem připravené otázky. Každou odpověď jsem si zapisovala, tak jak ji dítě vyslovalo. Rozhovory jsem vedla ve třídě dětí ve věku 4 až 5 let a 5 až 6 let.

Vysvětlivky:

D: dotaz

O: odpověď

1. dítě – dívka, věk 4 roky 6 měsíců

D: Co doma obvykle děláš když přijdeš ze školky?

O: Já si sním nějakou dobrůtku.

D: A co pak?

O : Spím.

D: Tak brzy chodíš spát?

O: Když jdu po obědě.

D: A když spíš ve školce a přijdeš domů, tak co děláš?

O: Tak se koukám na televizi a jím dobrůtky.

D: A ještě něco děláš?

O: Ne.

D: Chodíš do nějakého kroužku?

O: Na náměstí. (pozn. ZUŠ)

D: Co děláš v tom kroužku?

O: Tancuju.

D: A ještě někam chodíš?

O: Ještě tam cvičím stojky a přemety a kotrmelce.

D: Hrají si s tebou rodiče odpoledne nebo večer?

O: Hrají si se mnou večer.

D: A na co si hrajete?

O: Na doktora.

D: Čtou ti rodiče před spaním pohádku?

O: Jo.

D: Každý večer?

O: Jo.

D: A jakou máš nejradši?

O: O mořské víle.

D: Co děláte s rodiči v sobotu a v neděli?

O: Jedeme s tatínkem k dědovi a k babičce.

D: Co tam děláte?

O: Něco děláme doma, s kocourem si hrajeme na honěnou. A mamka jede na Sojčák. Tam bydlí druhá babička. Mamka s námi nejezdí, ale někdy tam přijede.

D: Co to znamená, když se řekne volný čas?

O: Aby bylo ticho.

O: Co bys v takovém volném čase nejraději dělala?

O: Hrála bych si s plyšákama a malovala.

2. dítě – dívka, věk 4 roky 10 měsíců

D: Co doma obvykle děláš, když přijdeš ze školky?

O: Třeba vyrábím, prohlížím si knížky nebo maluju.

D: A co ještě?

O: Třeba si ještě hraju s plyšákama nebo s panenkami, ale Marinka(pozn. Sestřička – 1 rok?) mě při tom otravuje.

D: Ona by si asi chtěla hrát s tebou?

O: Hm.

D: A může?

O: Hm. Hraje si s panenkami a dívá se se mnou na televizi.

D: Díváš se ráda na televizi?

O: Jo. Na Lucii a Toma a Jeryho a Mária se dívá se mnou.

D: Chodíš do nějakého kroužku?

O: Ne. Vlastně na mažoretky, na ty chodím a ještě do Klubíčka.(pozn. Centrum pro děti a rodiče). Taky chodíme do takový školy cvičit.

D: Hrají si s tebou rodiče odpoledne nebo večer?

O: Jo.

D: A jak si hrajete?

O: Když Mária spí, tak si s tátou hrajeme se stavebnicí.

D: A co s maminkou?

O: Někdy si odpoledne hrajeme společně.

D: Čtou ti rodiče před spaním pohádku?

O: Ne, já spím s Máriinou v pokojíčku.

D: Co děláte s rodiči v sobotu a v neděli?

O: Děláme, že Mária si hraje s tatínkem a já s mamkou, a potom si hrajeme dohromady.

D: A co ještě děláte v sobotu a v neděli?

O: Když někam jdeme, tak mi mamka nalakuje nehty a když přijdeme, tak si hrajem celý odpoledne.

D: Co to znamená, když se řekne volný čas?

O: Nevím.

(Vysvětlila jsem a zeptala se, zda to chápe.)

D: Co bys v takovém volném čase nejraději dělala?

O: Malovala a hrála s Márinkou.

D: A co ještě?

O: Třeba bych si hrála na karneval.

3. dítě – chlapec, věk 4 roky 7 měsíců

D: Co doma obvykle děláš, když přijdeš ze školky?

O: No, já si prohlížím knížku a mamka vaří a sestra čte a táta se kouká na televizi.

Nebo si s mamkou hrajem v mojem pokojíčku a s mojí sestrou.

D: Chodíš do nějakého kroužku?

O: Ne.

D: Hrají si s tebou rodiče odpoledne nebo večer?

O: Večer tat'ka.

D: A maminka?

O: Ta zase vaří.

D: Ale říkal jsi, že si s tebou hraje?

O: Jo, chvíli, když má čas.

D: Čtou ti rodiče před spaním pohádku ?

O: Hm.

D: Každý večer?

O: No, když je pozdě, tak ne.

D: A pozdě je kdy?

O: Když jdeme pozdějš spát.

D: Proč?

O: Protože jsme si pomalejš čistili zuby.

D: A to se pak už pohádka nečte?

O: Ne.

D: Co děláte s rodiči v sobotu a v neděli?

O: Jedem někdy k babičce a k dědovi.

D: A co tam děláte?

O: Hraju si tam s plyšákama.

D: A rodiče s tebou?

O: Ne, rodiče jsou doma.

D: Rodiče jsou doma a vy jste u babičky a dědečka?

O: Hm.

D: Tam ale přece nejste každou sobotu a neděli?

O: Jsme.

D: Co to znamená, když se řekne volný čas?

O: Nevím

Vysvětlila jsem a zeptala se zda to chápe.

D: Co bys v takovém volném čase nejraději dělal?

O: Já bych si nejradši prohlížel knížky.

D: A ještě něco?

O: Já už teď skoro nevím.

4. dítě – dívka, věk 6 let 5 měsíců

D: Co doma obvykle děláš, když přijdeš ze školky?

O: Slíknou se.

D: Co ještě?

O: Umeju si ruce.

D: A potom?

O: Lehnu si na gauč a čtu si knížku.

D: Ty už umíš číst?

O: Ne, čtu jen jako, prohlížím si obrázky a tak.

D: Chodíš do nějakého kroužku?

O: Na tancování, na angličtinu a na mažoretky.

D: Hrají si s tebou rodiče odpoledne nebo večer?

O: Hrajou, ale mamka moc ne, protože ta je dlouho v práci. Když tam je, tak táta.
Nebo babička, nebo děda.

D: Čtou ti rodiče před spaním pohádku?

O: Ano.

D: Každý večer?

O: Ano, ale když není pozdě.

D: Jak to myslíš?

O: Když se vrátíme pozdě domů. Ale to je jen někdy.

D: Co děláte s rodiči v sobotu a v neděli?
 O: Jezdíme za tetou.
 D: Kam?
 O: Do Měšic.
 D: A co tam děláte?
 O: Někdy jdeme ke koníkům.
 D: A to tě baví?
 O: Hm. Jezdíme za babičkou a chodíme k řece krmit kachny.
 D: Všichni, celá rodina?
 O: Tatka ne. Mamka mě tam přiveze a chodíme s dědou.
 D: Co to znamená, když se řekne volný čas?
 O: Že nic nemusíme dělat.
 D: Co bys v takovém volném čase nejraději dělala?
 O: Dívala se na televizi.
 D: Díváš se často?
 O: Ne.

5. dítě - chlapec, věk 6 let 3 měsíce

D: Co doma obvykle děláš, když přijdeš ze školky?
 O: Když nemám kašel, tak si hraju s Legem.
 D: A ještě něco?
 O: Koukám se na telku u sebe...
 D: To myslíš ve svém pokojíčku?
 O: Jo. Nebo si hraju s autíčkama v pokojíčku taky. Nebo když mamka má uvařeno, tak si hrajeme hry, takový to Člověče, nezlob se nebo jsme hrály večer šachy.
 D: Chodíš do nějakého kroužku? Na tu angličtinu už nechodím, protože ji budu mít ve škole.
 O: Ty jsi chodil na angličtinu?
 O: Jo, dřív jsem chodil do Klubíčka (pozn. Centrum pro děti a rodiče).
 D: Hrají si s tebou rodiče odpoledne nebo večer?
 O: No, táta si se mnou hraje s Legem. Večer. Chtěli jsme stavět hasičský auto, ale nemáme ty červený.

D: Co červený?

O: Kostičky, to Lego. Na ty čtyřkolový došla černá destička. Odpoledne si hrajeme to Člověče.

D: Čtou ti rodiče před spaním pohádku ?

O: Hm. Když je pozdě, tak jdu spát bez pohádky. U toho Animáčku mi musí dát najíst, protože to mám vždycky večer hlad. Akorát nemám tu kartu u sebe v pokojíčku, abych si mohl pustit Discovery.

D: Jakou kartu?

O: No, takovou do televize.

D: Takže ti každý večer rodiče nečtou pohádku?

O: Když je pozdě tak ne.

D: Co děláte s rodiči v sobotu a v neděli?

O: Táta mi v sobotu tenhle týden bude dělat postel. Vysoko a pod ní budu mít ten pracovní stůl, kde si budu dělat úkoly.

D: A jindy děláte co?

O: Třeba za panelákem traktůrkem sekáme trávu nebo hrajeme s tátou nebo s mamkou fotbal. Teď musím cvičit u sebe doma, protože mám tričko Barcelona.

D: Proč musíš cvičit?

O: Táta mě chce přihlásit na fotbal.

D: Co to znamená, když se řekne volný čas?

O: Že se může dělat cokoliv co se nám zalíbí.

D: Co bys v takovém volném čase nejraději dělal?

O: Chtěl bysem s tátou cvičit ten fotbal.

6. dítě – dívka, věk 6 roků 1 měsíc

D: Co doma obvykle děláš, když přijdeš ze školky?

O: Hraju si. Hrajeme si se sestríčkou na princezny. Já jsem byla princezna a Verča (mladší sestra) čarodějnice.

D: A to vás bavilo, že?

O: Hm.

D: A co děláte jindy?

O: Ještě svačíme.

D: Chodíš do nějakého kroužku?

O: Ještě ne.

D: Hrají si s tebou rodiče odpoledne nebo večer?

O: Tat'ka jen, protože mamka se musí starat o Violku(nejmladší sestra).

D: Čtou ti rodiče před spaním pohádku ?

O: Ne, normálně usnu. Chvilu se koukám na Animáček.

D: Co děláte s rodiči v sobotu a v neděli?

O: S tat'kou jezdíme někdy na chatu.

D: A jindy?

O: Jsme doma a hrajeme si.

D: A ještě něco děláte?

O: V sobotu si hrajem s tat'kou a s mamkou.

D: Na co si hrajete?

O: Normálně si hrajem a tat'ka na nás hází polštáře a hrajeme si na berany.

D: Co to znamená, když se řekne volný čas?

O: Že si můžeme hrát volně někde venku.

D: Co bys v takovém volném čase nejraději dělala?

O: Hrála bych si venku na sněhu a stavěla bych hrad ze sněhu.

D: A ještě něco?

O: Někdy si hraju s Matesem.

D: Kdo je Mates?

O: Pes, černej.

7. dítě – dívka, věk 5 roků 11 měsíců

D: Co doma obvykle děláš, když přijdeš ze školky?

O: Svlíkám se.

D: A co ještě děláš?

O: Maluju si nebo hraju. Můžu jíst bonbónek.

D: Ty máš bonbónky ráda, vid'?

O: Jsem moc mlsná.

D: Chodíš do nějakého kroužku?

O: Co je to kroužek?

(Vysvětlila jsem.)

O: Tak tam nechodím. Někdy jsem byla na takovém divadle a tam jsem zpívala.
S babičkou jsem hrála na představení, to mě učila moje babička.

D: Hrají si s tebou rodiče odpoledne nebo večer?

O: Musí jenom odpoledne a večer, když ještě nemusíme spát. Někdy jo, někdy ne.
Když mají čas, někdy musí jít nakoupit. Tak si hraju s Míšou.

D: Kdo je Míša?

O: Moje ségra, někdy mě i zlobí.

D: Čtou ti rodiče před spaním pohádku ?

O: Hm. Maminka už ne, protože to už nestíháme. Pořád si hrajem, ale někdy se máme
s Míšou i rády.

D: Tak čte tatínek?

O: Jen chvíli a maminka, když bude mít čas.

D: Co děláte s rodiči v sobotu a v neděli?

O: Někdy jedem za babičkou nakrmit slepičky.

D: A co ještě?

O: Hrajeme si.

D: A ještě něco?

O: To už ani nevím.

D: Co to znamená, když se řekne volný čas?

O: Nevím. Vysvětlila jsem a zeptala se zda to chápe.

D: Co bys v takovém volném čase nejraději dělala?

O: Ve volném čase bych si chtěla hrát.

D: S kým nejradši?

O: S mojí ségrou.

D: S kým ještě?

O: S mojí tatínkem a maminkou.

D: A jak by sis chtěla nejradši hrát?

O: S mojí babičkou. Já ji miluju. Ale táta říkal, že ji pošle do pekla.

3.2.3 Vyhodnocení rozhovorů

Rozhovory s dětmi jsem realizovala, abych si vytvořila představu o tom, jak děti chápou pojem volný čas a co by v takovém čase nejraději dělaly.

Z odpovědí vyplynulo, že pojem volný čas jako takový většinou neznají. Je to samozřejmě logické k jejich věku. V předškolním věku by většina času, který dítě prožívá, měla být takzvaně volným časem a povinnostmi, které dítě má, by mělo být minimálně.

Ovšem z odpovědí na otázku Co by v tomto čase chtěly dělat? se většinou shodovaly s tím co uváděly, že dělají, když přijdou ze školky domů.

Stejně tak v otázce kroužků byly nejisté, neboť pojem kroužek zcela nechápou. Sice někam docházejí, ale tyto aktivity nezobecňují a nechápou, že je to zájmový kroužek. Je tedy možné, že na tuto otázku nemohly dobře odpovědět. Pochybnost o správném pochopení pojmu kroužek potvrzuje i to, že ze 7 dotazovaných dětí pouze 2 děti odpověděly kladně, že chodí do nějakého kroužku. Zatímco v dotazníku, který byl vyplněn rodiči, jich kladně odpovědělo na účast svých dětí na kroužcích 64 (tj. 74,4 %).

Za pozornost stojí také to, že děti uvedly, že si většinou s nimi hrají tatínkové. Maminky se starají o přípravu jídla, pečují o mladšího sourozence, mají jiné domácí povinnosti nebo jsou ještě v zaměstnání. Z tohoto údaje vyplývá, že alespoň jeden rodič se snaží dítěti věnovat aktivně. Ani jedno dítě neodpovědělo, že jde s rodiči na procházku nebo ven. Jelikož děti žijí přítomností, mohly být jejich odpovědi ovlivněny zimní ročním dobou, kdy jsem s nimi rozhovory dělala.

Na otázku Co dělají s rodiči v sobotu a v neděli odpověděly 3 děti, že tráví víkend jen s rodiči a 4 odpověděly, že jsou o víkendu pouze s prarodiči nebo jinými příbuznými. Toto zjištění nekoresponduje s odpověďmi rodičů na podobnou otázku, která se týkala soužití s dětmi o víkendu. Zde odpovědělo 85 z 86 dotazovaných rodičů, že tráví společně s dětmi víkendy. V rozdílnosti odpovědí rodičů a dětí vidím spíše nadnesenost kladných odpovědí rodičů oproti skutečnosti.

3.2.4 Vyhodnocení výzkumných předpokladů

Výzkumný předpoklad č. 1. se zcela potvrdil. Z dotazníku vyplynulo, že rodiče více využívají možností, aby děti trávily volný čas v zájmových kroužcích mimo domov většinou bez jejich účasti, před společnými aktivitami. Překvapující je, že místo toho, aby se rodiče dětem věnovaly, posílají děti i do vícero kroužků.

Výzkumný předpoklad č.2. se opět potvrdil a z dotazníku vyplynulo alarmující zjištění, jak dlouhou dobu tráví děti u televize a počítače samy. Místo toho, aby rodina byla spolu pohromadě. Z odpovědí též vyplývá, že je pro rodiče snadnější nebo pohodlnější pustit dětem televizi, než se věnovat dětem přímo vlastním působením.

4 Závěr

Studiem literatury pro tuto práci jsem se nejen hlouběji seznámila s názory autorů na problematiku dětí předškolního věku, ale také jsem si uvědomila, jak je toto období života křehké a důležité pro další vývoj dítěte.

Doporučila bych rodičům nepodceňovat možnost trávení volného času s dětmi před možností nabízet dětem aktivity nahrazující jejich péči jako třeba množství zájmových kroužků nebo sledování televize. Ochuzují se tak o čas, ve kterém mohou na své děti působit.

Budoucí rodiče by si měli uvědomit, co je příchodem potomka čeká. Není to jen nádherný pocit z narození dítěte, ale i velká zodpovědnost za jeho život a celou jeho budoucnost. Za výchovu, která by měla být především v rukou rodičů. Zde se chci vrátit k názorům Marka Hermana a zdůraznit důležitost prvních šesti let života dítěte.

Považuji za velice důležité umět si rozvrhnout čas tak, aby ho zbylo dostatek pro děti. Současný způsob života a společnost vyvíjí tlak na rodiče, aby ekonomicky zajistili rodinu. Pracovní vytíženost rodičů, ale i jejich osobní aktivity ve volném čase ubírají chvíle, které by mohli věnovat svým dětem. Důsledkem toho je, že se na děti spěchá a mnohdy se zcela zbytečně posunuje jejich vývoj dopředu. Seznamují se zbytečně brzy s některými aspekty života a to často prostřednictvím médií.

Z praxe vím, že již takto malé děti sledují televizní zprávy nebo seriály pro ně nevhodné. Na druhou stranu mnohdy nemají základní znalosti a dovednosti přiměřené tomuto věku. Přestože většina dětí v tomto věku navštěvuje mateřskou školu, kde se pod odborným vedením učitelek všestranně rozvíjí, role rodičů je nejdůležitější. Oni jsou vzorem chování a jednání svým dětem. Pro děti jsou těmi nejdůležitějšími lidmi. A to i v případech, kdy chování rodičů a výchova jejich dětí není zcela optimální.

Období předškolního věku je relativně krátké, ale z hlediska vývoje člověka zásadní. Dochází při něm k převratným skokům ve vývoji. Když si uvědomíme, že do tří let je dítě závislé na matce a na konci předškolního období tu stojí předškolák, zcela samostatný, začleněný do společnosti, s velkou zásobou vědomostí a schopností, je to skok opravdu veliký. Na to, aby tento skok dítě úspěšně zvládlo, potřebuje klid a čas.

Myslím si, že toto období je nejkrásnější v tom, že by se spěchat nemělo. Dítě by mělo mít dostatek času na poznávání všeho kolem sebe, a po boku někoho, kdo odpoví trpělivě na všechny otázky. To je jeden z nejdůležitějších úkolů rodičů.

Nemohu si odpustit osobní zkušenost. Mám velkou radost, když moje dospělá dcera zavzpomíná na večerní „holčičí“ povídání (tak jsem říkaly času před usnutím) nebo na společné procházky na Kozi hrádek. Stejně tak dvanáctiletý syn má zase v paměti, jak společně s tátou pracovali na zahradě a v dílně nebo jak chodily na ryby. Je to dobrý pocit, když si děti z dětství pamatují zážitky spojené s rodiči.

Seznam použité literatury:

- CAMPBELL, R., Potřebuji tvou lásku. 4.vyd. Praha: Návrat domů, 2008. 135 s., ISBN 978-80-7255-179-8
- HELUS, Z., Dítě v osobnostním pojetí. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 232 s., ISBN 80-7178-888-0
- HERMAN, M., Najděte si svého manžera. 2.vyd. Olomouc: Hanex, 2008. 233 s., ISBN 978-80-7409-023-3
- HOFBAUER, B., Děti, mládež a volný čas. 1.vyd. Praha: Portál, 2004. 176 s., ISBN 80-7178-927-5
- CHRÁSTKA, M., Metody pedagogického výzkumu: Základy kvantitativního výzkumu. 1.vyd. Praha: Grada, 2007. 272 s. SBN 978-80-247-1369-4
- MATĚJČEK, Z., Co děti nejvíc potřebují. 3. vyd. Praha: Portál, 1994. 108 s., ISBN 80-7178-853-8
- MATĚJČEK, Z., Co, kdy a jak ve výchově dětí. 3. vyd. Praha: Portál, 2000. 143 s., ISBN 80-7178-494-X
- MATĚJČEK, Z., Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte. 1. vyd. Praha: Grada, 2005. 184 s. ISBN 80-247-0870-1
- MATĚJČEK, Z., Rodiče a děti. 2. vyd. Praha: AVICENUM, 1986. 336 s.
- PÁVKOVÁ, J. Pedagogika volného času : Teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času. 4.vyd. Praha : Portál, 2008. 224 s., ISBN 978-80-7367-423-6
- PEKAŘOVÁ, L., Jak žít a nezbláznit se. Olomouc: Poznání , 2006. 200 s., ISBN 80-86606-49-X
- PREKOPOVÁ, J.,SCHWEIZEROVÁ,CH., Děti jsou hosté, kteří hledají cestu. 4.vyd., Praha : Portál, 2003. 151 s. ISBN 80-7178-854-6
- PRŮCHA, J., Pedagogická encyklopedie. 1.vyd. Praha : Portál, 2009. 936 s., ISBN 978-80936-7367-546-2
- ŘÍČAN, P., Cesta životem. 1.vyd. Praha: Panorama, 1990. 440 s., ISBN 80-7038-078-0
- SHARRY, J., Řešíme problémy s výchovou dětí a dospívajících. 1.vyd. Brno : Computer Press, 2006. ISBN 80-251-1295-0

- SVOBODOVÁ, E., Prosociální činnosti v předškolním vzdělávání. Praha : Raabe 2007, 132 s. ISBN 80-86307-39-5
- WÁGNEROVÁ, M., Vývojová psychologie I.: Dětství a dospívání . Praha : Karolinum, 2008. dotisk 1.vyd. 467 s. ISBN 978-80-246-0956-0

SEZNAM PŘÍLOH:

- **Příloha 1 – Dotazník pro rodiče**

PŘÍLOHA 1 – Dotazník pro rodiče

Číslo 1. Dotazník pro rodiče

Vážení rodiče,

Jmenuji se Lenka Vocílková a jsem studentkou 3. ročníku bakalářského studia Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Obracím se na Vás s prosbou o vyplnění dotazníku, který bude sloužit jako podklad pro moji bakalářskou práci na téma Volný čas dětí předškolního věku. Dotazník je anonymní.

Děkuji za Vaši spolupráci

Dotazník

1. Počet dětí v rodině	věk dětí

- ## 2. Dítě (děti) vychovává

matka s otcem

matka a otec ve střídavé péči

pouze matka

matka s přítelem

pouze otec

otec s přítelkyní

prarodiče

- ### 3. Vzdělání rodičů

matka:

otec:

základní

základní

střední zakončené výučním listem

střední zakončené výučním listem

střední zakončené maturitou

střední zakončené maturitou

vysokoškolsk

vysokoškolské

4. Zaměstnání

Zaměstnání matky (vypište slovně)

Zaměstnání otce (vypište slovně)

5. Finanční situace vaší rodiny je:

výborná   uspokojivá   průměrná   podprůměrná   neuspokojivá

6. Myslíte si, že jsou peníze důležité pro to, aby volný čas dětí byl kvalitně vyplněn?

rozhodně ano   ano   spíše ne   ne   nevím

7. Tráví vaše dítě volný čas v zájmových kroužcích?

ano   ne

8. Pokud ano, v jakých? (vypište)

9. Chodíte společně s dětmi na procházky delší než půl hodiny?

Denně   obden   jednou týdně   nechodíme

10. Kolik času trávíte denně doma společně s dětmi při hrách nebo jiných aktivitách?

půl hodiny hodinu víc jak hodinu čas s dětmi netrávíme, hrají si samy

11. Hrajete s dětmi společenské hry např. Pexeso, Domino, Člověče, nezlob se?

pravidelně příležitostně nehrajeme

12. Kolik času denně vaše dítě tráví sledováním televize?

půl hodiny hodinu víc jak hodinu televizi nesleduje

13. Určujete dětem výběr sledovaných pořadů?

anone

14. Sledujete pořady nebo filmy pro děti společně s dětmi?

anoněkdy ne

15. Čtete dětem pohádky třeba před spaním?

pravidelně občas nečteme

16. Kolik času vaše dítě denně tráví u počítače?

půl hodiny hodinu víc jak hodinu počítač nepoužívá

17. Kontrolujete vhodnost počítačových her pro vaše dítě?

ano ne

18. Hrajete počítačové hry společně s dítětem

ano   někdy ne

19. Jsou v okolí vašeho bydliště některá zařízení pro volný čas rodičů s dětmi
(např. plavecký bazén, sportoviště, kino, divadlo či jiná zařízení)

ano   ne

20. Navštěvujete s dětmi tato zařízení?

ano   ne

21. Trávíte víkend s dětmi společně?

ano   ne

22. Kolik času aktivně (společné hry, výlety, sportovní hry, kulturní akce) trávíte
s dětmi o víkendu?

maximum volného času   polovinu volného času   příležitostně   vůbec